

optræder blandt en mængde nordiske både på Hebriderne og Færøerne. Kort og godt: der er ikke tale om en ensidig påvirkning men om en vekselvirkning mellem to kulturer.

Endelig spænder den sidste afdeling over en meget forskelligartet samling af artikler: om landsbyer i Jelling, om forholdet mellem daner og vender, om møntslagning, tunanavnene i Sverige, kvindelige brobyggere og runestensrejsere og norske kvinders retslige situation, om billeder og runer på Sparlösa-stenen og om den svenske lovgivning om arkæologiske mindesmærker. For ikke at glemme en artikel om navnet Danmark i de ældste kilder.

En passende påmindelse om at et af Peter Sawyers »skandinaviske« værker er bind 3 fra 1988 i Politikens og Gyldendals Danmarkshistorie: Da Danmark blev Danmark.

Inge Skovgaard-Petersen

Agrarian Society in History. Essays in Honour of Magnus Mörner, ed. by M. Lundahl and Thommy Svensson. London & New York, Routledge 1990. – X + 374 s. £ 40.00.

Traditionelle festskrifter kan ofte være utaknemmelige at anmelde på fair vis; specielt når indholdet emnemæssigt og kvalitativt er disparat. I dette tilfælde har udgiverne valgt en mere moderne fremgangsmåde: at samle afhandlingerne om et fællestema, som her på naturlig måde kredser om en væsentlig side af den svenske Latinamerikaforsknings ledende skikkelse, Magnus Mörner. Og alt i alt er det blevet et meget vellykket festskrift; det mindst attraktive er prisen.

For en umiddelbar betragtning kan 'landbosamfundet i historien' måske forekomme vidtløftigt og diffust, og bogen spænder da også vidt i tid og rum. Det springende punkt ligger i, at der blandt historikere, socialantropologer osv. ikke er nogen konsensus om, hvorledes bønder og bondesamfund bør defineres, specielt når man vil anlægge en global synsvinkel. Tolkningerne rækker fra den russiske økonom A. V. Chayanovs analyser i 1920 af det lille jordbrug, som med fordel hviler i sig selv, i modsætning til markedsrettet latifundiedrift (en tolkning, som kostede ham sovjetledernes unåde og sidst livet). I den anden ende af skalaen socialantropologen E. R. Wolfs dualistiske, men meget operationelle forsøg på at opstille en bondetypologi og på at sondre mellem symmetriske og asymmetriske landbosamfund.

Under disse synsvinkler fordeles bogens seksten afhandlinger på adskilte, men alligevel sammenhængende afsnit: Bønder og bondesamfund, kontrol med jord og arbejdskraft, kultur og modstand samt kontinuitet og forandring. Emnerne hentes både fra de fjerne verdensdele og fra Sverige, og alle afhandlingerne er af høj kvalitet og hver især inspirerende, ikke mindst fordi de frister til komparation – og i det mindste eftertanke.

Anmelderens kæphest er festskriftets sidste afsnit om kontinuitet og forandring. Dets hovedtemaer: hvorledes påvirkes lokalsamfundene af den nyere tids omsiggribende statsmagt, eller omvendt, hvorledes indfanges statsmagten af lokalsamfundene. I en overlegen afhandling har Eva Österberg med den nyere tids

'svenske model' givet et indtrængende billede med europæiske forhold som udgangspunkt, medens andre afhandlinger på interessant vis diskuterer reaktionerne i den tredje verden, da europæerne under og efter imperialismen forsøgte at tillempe europæiske, bureaukratiske og kontrollerende mønstre (Thommy Svensson, Holger Bernt Hansen).

Rosinen i pølseenden er Niels Steensgaards vidtfavnende og dristige afslutningsessay 'Da verden voksede sig lille', der på global basis og under langt tidsperspektiv diskuterer samme sag: hvorledes verden »slap ud af den agrare fælde«. Ordvalget kan forekomme lidt drastisk, men afhandlingen omfatter både opbygningen af de globale kontakter, af de økonomiske forbindelser og af de fremvoksende statsinstitutioner, præget af organisk vækst, indtil den europæiske konkurrence og begyndende imperialismen destabiliserede situationen i Asien og lagde grunden til kolonihæredømmet (motiver, som genkendes fra forf.s 'Verdensmarked og kulturmøder').

Udgiverne undlader naturligvis selv at foreskrive nogen recept på, hvad man (under mange forskellige materielle og immaterielle aspekter) bør forstå ved bønder og bondesamfund; og de forsøger heller ikke at sammenfatte resultaterne i bogens konklusion. Men læserne får præsenteret et stort og broget, europæisk og ikke-europæisk panorama, som nok bør kunne give stof til eftertanke og komparation.

E. Ladewig Petersen

The Faroe Islands, North Atlantic Studies, Vol. I, No.1, udg. v. Susanne Dybbroe m.fl. Aarhus 1989. 63 s.

Det nye Center for Nordatlantiske Studier i Aarhus har indledt sin skriftrække med et hæfte om Færøerne. Det består af seks velskrevne videnskabelige artikler – to naturvidenskabelige og fire humanistiske – alle forfattet på engelsk. John Wylie, en amerikansk socialantropolog, fremhæver kombinationen af individualisme med social egalitarisme hos færingerne i lighed med de øvrige nordiske folk. Den færøske socioøkonom Jóan P. Joensen skildrer udviklingen inden for fiskeri og handel og den deraf affødte nye klassestruktur. Vagn Wåhlin udviser i sin artikel stor kyndighed i færøske forhold, og i lighed med de to førnævnte forfattere interesserer han sig meget for øernes nationale identitet, dens tilblivelse og fremvækst. Wåhlin gør gældende, at den færøske nationalfølelse er en myte, og at den snarere bør ses i relation til dagens socioøkonomiske virkelighed.

For sin opståen forudsætter identitet en vis modsætning til »de andre«; indtil da er man jo helt enkelt sig selv. Øboernes baggrund må have bidraget til at give dem en stærk identitetsfølelse. Lige fra nybyggertiden har øerne haft den samme geografiske afgrænsning. Færøsk var rigtignok et talesprog, medens dansk sidenhen indtog en lignende rolle her som tysk tidligere havde haft i Danmark, nemlig som det officielle sprog. Færøernes historie er præget af øsamfundets isolation og udviser stor kontinuitet. Fortiden opleves her især inden for bygdens snævre grænser og formidles mest gennem sagn og digte. Efter åbningen udadtil sidst i 19. årh. tager i befolkningen den færøske nationalfølelse form, og dens udvikling har et særdeles normativt præg sammenlignet både med nationalstatsideologien i det 19. århundredes Europa og med forholdene i vore dages tredie